

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Radovana Havelce a soudců JUDr. Tomáše Rychlého a Mgr. Aleše Sabola v právní věci žalobce **Mgr. F. Š.**, proti žalované **Vězeňské službě České republiky**, se sídlem Praha 4, Soudní 1672/1a, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. 7. 2019, č. j. 15 A 80/2019-64,

t a k t o :

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. 7. 2019, č. j. 15 A 80/2019-64, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

[1] Žalobce se u Krajského soudu v Plzni (dále jen „krajský soud“) domáhal ochrany proti nečinnosti žalované. V žalobě uvedl, že žalovanou, respektive Věznici Kynšperk nad Ohří dopisem ze dne 1. 6. 2018 požádal o poskytnutí informací v oblasti péče o tělesně postižené. Žalovaná se snažila převést informační povinnost povinného subjektu na nadřízený orgán, tj. na Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, s čímž žalobce nesouhlasil. Proti tomuto postupu podal dne 13. 8. 2018 stížnost, neobdržel však o vyřízení této stížnosti žádné rozhodnutí. Proto se domáhal nápravy žalobou u krajského soudu. Společně s žalobou podal žalobce také žádost o osvobození od soudních poplatků a návrh na ustanovení zástupce.

[2] Usnesením ze dne 28. 11. 2018 č. j. 30 A 286/2018-14, krajský soud žalobce zcela osvobodil od soudních poplatků a současně zamítl jeho návrh na ustanovení zástupce. Podle krajského soudu žalobce splňoval předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, neboť je poživatelé invalidního důchodu, nachází se ve výkonu trestu odnětí svobody a na jeho majetek byl prohlášen konkurz. Naopak neshledal naplnění podmínky nezbytnosti pro ustanovení zástupce pro řízení o žalobě.

[3] Usnesením ze dne 9. 4. 2019, č. j. 30 A 286/2018-45, krajský soud věc postoupil Městskému soudu v Praze (dále jen „městský soud“) jako soudu místně příslušnému.

[4] Městský soud v záhlaví uvedeným usnesením odňal žalobci se zpětnou účinností osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu. V odůvodnění uvedl, že se neztotožnil s názorem krajského soudu, který žalobce v plném rozsahu osvobodil od soudních poplatků. Podle městského soudu nebyly totiž u žalobce od počátku řízení splněny zákonné předpoklady pro přiznání osvobození od soudních poplatků. Tvrzený absolutní nedostatek finančních prostředků žalobce nemůže být v tomto konkrétním případě sám o sobě důvodem pro přiznání osvobození od soudních poplatků. Městský soud konstatoval, že je mu z vlastní úřední činnosti známo, že žalobce vede s různými veřejnými institucemi celou řadu sporů týkajících se poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím, výjimkou není ani spor v nynější věci. Tento spor přitom nemá vztah k podstatným okolnostem žalobcovy životní sféry. Netýká se, ani nepřímě, žalobcova majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí. Takové spory má žalobce zajisté právo vést, dává-li mu objektivní právo procesní možnosti tak činit, a musí v nich mít možnost účinně hájit svá práva. Není však důvod, aby náklady na vedení takových sporů, které je zásadně povinen hradit každý žalobce, za žalobce pravidelně nesl stát formou osvobození od soudních poplatků.

[5] Proti tomuto usnesení brojí žalobce (dále jen „stěžovatel“) kasační stížností, kterou opírá o důvod podle § 103 odst. 1 písm. d) soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“) Namítá, že tímto rozhodnutím mu byl zablokován ústavně zaručený přístup k soudu. Městský soud podle stěžovatele rozhodl bez jakéhokoli doplnění relevantních podkladů, a proto je napadené usnesení nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů. Společně s kasační stížností požádal stěžovatel o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce.

[6] Nejvyšší správní soud na úvod poznamenává, že podáním kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí krajského soudu (s výjimkou procesního rozhodnutí, kterým se řízení o žalobě končí) nevzniká stěžovateli poplatková povinnost (srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014-19; všechna citovaná rozhodnutí tohoto soudu jsou dostupná z www.nssoud.cz). Napadené usnesení nepochybně právě takovým procesním rozhodnutím je, zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost tudíž kasační soud nepožadoval.

[7] Z citovaného usnesení rozšířeného senátu současně plyne, že ač je povinné zastoupení stěžovatele bez příslušného právníckého vzdělání advokátem obecně jednou ze základních podmínek řízení o kasační stížnosti, ustanovení § 105 odst. 2 s. ř. s. se neuplatní v případech, kdy kasační stížnost směřuje proti procesnímu rozhodnutí učiněnému v řízení o žalobě, jež slouží toliko k zajištění podmínek řízení nebo jeho řádného průběhu. Takovým typem rozhodnutí je i nyní napadené usnesení, jak je již výše uvedeno. V projednávané věci tak ani podmínka povinného zastoupení stěžovatele advokátem nemusí být splněna. Nadto je v případě stěžovatele nutno konstatovat, že jde o osobu s vysokoškolským právníckým vzděláním, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie, jelikož dříve působil jako advokát, což bylo ověřeno z webových stránek České advokátní komory.

[8] Nejvyšší správní soud proto přezkoumal napadené usnesení v rozsahu podané kasační stížnosti (§ 109 odst. 3, věta před středníkem s. ř. s.) a z důvodů v ní uvedených (§ 109 odst. 4, věta před středníkem s. ř. s.). Ve věci přitom rozhodl bez nařízení jednání za podmínek vyplývajících z § 109 odst. 2, věty první s. ř. s.

[9] Kasační stížnost je důvodná.

[10] Úvodem je třeba předeslat, že skutkově i právně obdobným případem se Nejvyšší správní soud již zabýval v rozsudku ze dne 26. 8. 2019, č. j. 1 As 260/2019-13, jímž usnesení městského

pokračování

soudu pro nezákonnost zrušil. Rozhodující senát tohoto soudu neshledal důvodu se od závěru vysloveného v tomto rozsudku odchýlit, proto z něj v dalším odůvodnění vychází.

[11] Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. platí, že *účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.*

[12] Otázkou, za jakých okolností lze zpětně odejmout přiznané osvobození od soudních poplatků, se Nejvyšší správní soud již zabýval v rozsudku ze dne 19. 2. 2014, č. j. 1 As 151/2013-38, v němž judikoval, že norma uvedená ve čtvrté větě § 36 odst. 3 s. ř. s. pamatuje na dvě situace: 1) v průběhu řízení se ukáže, že tu buď nikdy nebyly důvody pro osvobození (situace žadatele byla jiná, než z jaké soud ve svém rozhodnutí vycházel), anebo 2) důvody pro osvobození tu sice v okamžiku rozhodnutí byly, ovšem v průběhu dalšího řízení se situace účastníka změnila. Tyto závěry lze plně vztáhnout i na nyní projednávanou věc.

[13] Zpětné odnětí osvobození představuje částečné prolomení zásady, podle níž je soud vázán svými předchozími rozhodnutími. Je nepřijatelné, aby možnost odejmout osvobození zakládala soudu ničím neomezenou pravomoc kdykoliv v průběhu řízení změnit názor na správnost osvobození. Důvodem pro možnost aplikovat zpětné odnětí osvobození tak bude situace, v níž se ukáže, že poměry účastníka byly jiné, než on sám tvrdil a které soud původně zjistil. Naopak důvody, které městský soud použil pro své napadené usnesení (charakter sporu vedeného stěžovatelem), existovaly již k datu původního rozhodnutí o osvobození stěžovatele a krajskému soudu, který o osvobození rozhodoval, musely být zřejmé. Městský soud tak na základě totožného skutkového stavu, ze kterého vycházel též krajský soud, o podmínkách pro osvobození stěžovatele uvažil odlišně. Jiný názor soudu na správnost osvobození od soudních poplatků však, jak uvedeno výše, nemůže být důvodem pro jeho odnětí.

[14] Obdobné závěry lze najít též v civilní judikatuře vykládající srovnatelné ustanovení § 138 odst. 2 občanského soudního řádu. Podle nich přiznané osvobození může soud odejmout jen ve dvou případech: jednak tehdy, pokud došlo ke změně poměrů osvobozeného a následkem této změny poměrů přestává být osvobození důvodné, jednak tehdy, pokud soud dodatečně zjistí, že poměry účastníka byly již v okamžiku přiznání jiné, než z jakých vycházel soud při přiznání osvobození. Pokud však poměry účastníka byly zjištěny řádně a nedošlo k jejich změně, není možné jednou přiznané osvobození odejmout jen proto, že soud změnil své hodnocení těchto poměrů. V podrobnostech lze odkázat na bod [17] rozsudku č. j. 1 As 260/2019-13.

[15] Nejvyšší správní soud proto uzavírá, že zpětné odnětí osvobození od soudních poplatků stěžovateli bylo nezákonné. Tímto rozhodnutím však Nejvyšší správní soud nijak nevyjadřuje svůj názor na to, zda měl být stěžovatel skutečně od soudních poplatků osvobozen. Toliko konstatuje, že pokud již v této věci stěžovatel osvobozen byl, nebylo možné takovéto osvobození libovolně odejmout z důvodů, které v napadeném usnesení uvedl městský soud.

[16] Nejvyšší správní soud tedy napadené usnesení městského soudu ze shora uvedeného důvodu zrušil podle § 110 odst. 1 věta první před středníkem s. ř. s., a věc současně vrátil k dalšímu řízení, v němž je městský soud vázán právním názorem Nejvyššího správního soudu vysloveným v tomto rozsudku (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

[17] Vzhledem k tomu, že byl napadený rozsudek zrušen, rozhodne městský soud v dalším řízení rovněž o nákladech řízení o této kasační stížnosti (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 26. září 2019

Mgr. Radovan Havelec
předseda senátu